

Spis treści

Wstęp	15
--------------------	----

ROZDZIAŁ I

Rozwój historyczny międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych	17
1. Prawo do użycia siły (<i>ius ad bellum</i>)	17
2. Kształtowanie się zwyczajowego międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych	21
3. Pierwsze próby kodyfikacji	23
4. Konferencja pokojowa w Hadze w 1907 roku i okres międzywojenny	26
5. Konwencje genewskie o ochronie ofiar wojny z 1949 roku i Protokoły dodatkowe z 1977 roku	27
6. Kodyfikacja i rozwój międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych po 1977 roku	29
Wybrana literatura do rozdziału I	31

ROZDZIAŁ II

Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych – pojęcie, cel i podstawowe zasady	33
1. Pojęcie i cel międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych	33
2. Źródła międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych	34
3. Zakres zastosowania międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych – pojęcie konfliktu zbrojnego	39

4. Podstawowe zasady międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych	45
4.1. Zasada rozróżnienia	48
4.2. Zasada humanitarnego traktowania	51
4.3. Zasada konieczności wojskowej	53
4.4. Zasada proporcjonalności	57
Wybrana literatura do rozdziału II	61

ROZDZIAŁ III

Ochrona rannych, chorych i rozbitków w międzynarodowym konflikcie zbrojnym	67
1. Poszanowanie i ochrona	67
2. Wyszukiwanie i zbieranie rannych oraz postępowanie ze zwłokami ..	70
3. Szpitale, inne formacje sanitarne i statki szpitalne	74
4. Personel medyczny i duchowny	78
5. Budynki i wyposażenie szpitali i innych formacji	84
6. Transporty sanitarne	85
7. Strefy i miejscowości sanitarne oraz miejscowości niebronione i strefy zdemilitaryzowane	88
8. Znak rozpoznawczy i zasady jego użycia	92
Wybrana literatura do rozdziału III	98

ROZDZIAŁ IV

Status jeńca wojennego	101
1. III Konwencja genewska z 1949 roku i I Protokół dodatkowy z 1977 roku	101
1.1. III Konwencja genewska	101
1.2. I Protokół dodatkowy	107
2. Status jeńca wojennego w orzecznictwie Międzynarodowego Trybunału Karnego ds. Zbrodni w b. Jugosławii	112
3. Przykład zatrzymanych w Guantanamo Bay	114
3.1. Stan faktyczny	114
3.2. Zatrzymani w Guantanamo – jeńcy wojenni?	118
Wybrana literatura do rozdziału IV	128

ROZDZIAŁ V

Traktowanie jeńców wojennych	131
1. Ogólna ochrona jeńców wojennych	131
2. Ewakuacja ze strefy walk i przeniesienia jeńców wojennych po ich przybyciu do obozu	135
3. Przesłuchanie	138

4. Pomieszczenia, wyżywienie i odzież jeńców wojennych	140
5. Higiena i opieka lekarska	142
6. Religia, zajęcia intelektualne i fizyczne	144
7. Dyscyplina	145
8. Praca jeńców wojennych	146
9. Zasoby pieniężne jeńców wojennych	150
10. Stosunki jeńców wojennych ze światem zewnętrznym	152
11. Stosunki jeńców wojennych z władzami	155
11.1. Skargi jeńców wojennych na warunki ich życia w niewoli	155
11.2. Przedstawiciele jeńców wojennych	156
12. Sankcje karne i dyscyplinarne (postanowienia wspólne)	159
13. Sankcje dyscyplinarne	162
14. Postępowanie sądowe	166
15. Zakończenie niewoli	170
15.1. Bezpośrednia repatriacja i leczenie szpitalne w kraju neutralnym (w trakcie działań wojennych)	170
15.2. Zwolnienie i repatriacja jeńców wojennych po zakończeniu działań wojennych	174
16. Centralne i Krajowe Biuro Informacji o jeńcach wojennych	175
17. Zgony jeńców wojennych	176
18. Jeńcy wojenni i rosyjska agresja na Ukrainę – przykład naruszania i przestrzegania standardów traktowania jeńców wojennych	178
18.1. Rosyjscy jeńcy wojenni pod kontrolą Ukrainy	178
18.2. Ukraińscy jeńcy wojenni pod kontrolą Rosji	182
18.3. Przykład wykorzystania dronów w procesie poddania się żołnierzy rosyjskich	184
Wybrana literatura do rozdziału V	188

ROZDZIAŁ VI

Status i traktowanie osób cywilnych	193
1. Status osób cywilnych zgodnie z IV Konwencją genewską i I Protokołem dodatkowym	193
2. Status osoby cywilnej w orzecznictwie Międzynarodowego Trybunału Karnego ds. Zbrodni w b. Jugosławii	195
3. Bezpośredni udział osób cywilnych w działaniach zbrojnych	198
4. Traktowanie osób cywilnych	202
4.1. Zasada ochrony osób cywilnych	202
4.2. Czasowy zakres zastosowania IV Konwencji genewskiej	204
4.3. Ogólna ochrona ludności przed niektórymi skutkami wojny	206
4.4. Postanowienia IV Konwencji genewskiej wspólne dla terytoriów stron w konflikcie i terytoriów okupowanych	211
4.5. Cudzoziemcy – osoby chronione na terytorium jednej ze stron w konflikcie	213

4.6. Terytoria okupowane – uregulowania IV Konwencji genewskiej oraz IV Konwencji haskiej	216
4.7. Zasady traktowania internowanych osób cywilnych	227
4.8. Obrona cywilna i jej rola	230
Wybrana literatura do rozdziału VI	234

ROZDZIAŁ VII

Cele wojskowe i dobra cywilne	237
1. Definicja celu wojskowego i obiektu cywilnego	237
2. Cele wojskowe z natury	239
3. Cele wojskowe ze względu na przeznaczenie	239
4. Cele wojskowe ze względu na użycie	240
5. Cele wojskowe ze względu na rozmieszczenie	240
6. Kontrowersyjne i szczególne przypadki	241
6.1. Mosty	241
6.2. Wycofujące się siły zbrojne	241
6.3. Policja	242
6.4. Systemy podwójnego użycia, np. zapewniający elektryczność dla wojska i ludności cywilnej	242
6.5. Cywilne stacje telewizyjne i radiowe	242
6.6. Siedziby rządowe	243
6.7. Głowa państwa	243
6.8. Fabryki produkujące broń, w których pracują osoby cywilne ...	243
6.9. Ludzkie (żywe) tarcze	244
Wybrana literatura do rozdziału VII	246

ROZDZIAŁ VIII

Metody i środki prowadzenia działań zbrojnych	247
1. Podstawowe zasady międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych dotyczące ograniczenia metod i środków walki	247
1.1. Zakaz powodowania niepotrzebnego cierpienia i nadmiernego okrucieństwa	247
1.2. Zasada rozróżniania	248
1.3. Zasady prowadzenia działań zbrojnych	249
2. Umowy i inne akty międzynarodowe odnoszące się do metod i środków walki	250
3. Ograniczenia dotyczące środków walki	253
3.1. Rodzaje broni i amunicji zakazane w świetle międzynarodowego prawa humanitarnego	253
3.2. Ograniczenia w używaniu broni dozwolonej	262

3.3. Zakazy i ograniczenia dotyczące metod prowadzenia działań zbrojnych	269
4. Prawne aspekty wojny morskiej – metody i środki walki	280
5. Zbrodnie wojenne dotyczące zakazanych metod i środków walki – Statut MTK	286
Wybrana literatura do rozdziału VIII	287

ROZDZIAŁ IX

Konflikty zbrojne o charakterze niemiędzynarodowym	291
1. Wspólny artykuł 3	291
2. II Protokół dodatkowy z 1977 roku	293
2.1. Materialny zakres zastosowania	293
2.2. Osobowy zakres zastosowania i humanitarne traktowanie	294
2.3. Traktowanie osób pozbawionych wolności	295
2.4. Gwarancje sprawiedliwego procesu	297
2.5. Ranni, chorzy i rozbitkowie oraz ochrona personelu medycznego i duchownego	298
2.6. Ochrona medycznych formacji (szpitali) i środków transportu oraz znak rozpoznawczy	299
2.7. Poszukiwania	300
2.8. Ochrona ludności cywilnej i dóbr cywilnych	300
3. Inne akty prawne mające zastosowanie do niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych	302
4. Erozja podziału na międzynarodowe i niemiędzynarodowe konflikty zbrojne	303
5. Studium MKCK na temat zwyczajowego międzynarodowego prawa humanitarnego	305
Wybrana literatura do rozdziału IX	307

ROZDZIAŁ X

Udział dzieci w konfliktach zbrojnych	309
1. Zakaz bezpośredniego udziału dzieci w konfliktach zbrojnych	309
2. Status prawny tzw. dzieci-żołnierzy	313
3. Ewakuacja dzieci	316
4. Orzeczenie MTK w sprawie <i>Lubangi</i>	317
5. Paryskie zasady i wytyczne dotyczące dzieci związanych z siłami zbrojnymi lub grupami zbrojnymi z 2007 roku	319
Wybrana literatura do rozdziału X	321

ROZDZIAŁ XI

Ochrona dóbr kultury w świetle międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych	323
1. Zasada ogólna	323
2. Podstawowe akty prawnomiędzynarodowe dotyczące ochrony dóbr kultury	323
3. Regulamin haski i IX Konwencja haska z 1907 roku	324
4. Konwencja haska z 1954 roku	325
4.1. Pojęcie dóbr kulturalnych	325
4.2. Ochrona dóbr kulturalnych w rozumieniu Konwencji haskiej ..	326
5. Międzynarodowy znak ochrony dóbr kulturalnych	327
6. Ochrona specjalna dóbr kulturalnych	329
7. Ochrona wzmocniona – II Protokół do Konwencji haskiej	331
8. I Protokół do Konwencji haskiej z 1954 roku	334
9. I Protokół dodatkowy z 1977 roku	334
10. II Protokół dodatkowy z 1977 roku	335
11. Odpowiedzialność karna za naruszenia ochrony dóbr kultury	336
Wybrana literatura do rozdziału XI	338

ROZDZIAŁ XII

Ochrona środowiska naturalnego w czasie konfliktu zbrojnego	341
1. Zasada ogólna	341
2. ENMOD	342
3. I Protokół dodatkowy z 1977 roku	344
4. Różnice między ENMOD a I Protokołem dodatkowym	345
5. Inne ważne instrumenty prawnomiędzynarodowe	346
6. Niemiędzynarodowe konflikty zbrojne	347
7. Kazus Iraku – niszczenie szybów naftowych w Kuwejcie (1990–1991)	350
Wybrana literatura do rozdziału XII	351

ROZDZIAŁ XIII

Neutralność w międzynarodowym konflikcie zbrojnym	353
1. Konwencje haskie V i XIII	354
2. Neutralność wojenna a Karta Narodów Zjednoczonych	360
3. Neutralność a agresja Rosji na Ukrainę	362
Wybrana literatura do rozdziału XIII	364

ROZDZIAŁ XIV**Mechanizmy wdrażania i kontroli przestrzegania międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych** . . . . .

1. Wprowadzenie	367
2. Poszczególne środki kontroli przestrzegania międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych	369
2.1. Mocarstwa opiekuńcze	369
2.2. Działalność substytutów (MKCK i innych bezstronnych organizacji humanitarnych)	374
2.3. Międzynarodowa Komisja dla Ustalania Faktów (MKUF)	378
2.4. Śledztwo	381
2.5. Doradcy prawni w siłach zbrojnych	382
2.6. Współpraca z ONZ	383
2.7. Upowszechnianie międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych	385
Wybrana literatura do rozdziału XIV	387

ROZDZIAŁ XV**Odpowiedzialność karna za zbrodnie międzynarodowe** . . . . .

1. Konwencje genewskie i Protokoły dodatkowe do nich	391
2. Konwencje haskie	393
3. Traktat wersalski i „farsa lipska”	394
4. II wojna światowa oraz procesy norymberski i tokijski	395
5. Międzynarodowe trybunały karne <i>ad hoc</i> – MTKJ i MTKR	399
6. Międzynarodowy Trybunał Karny	403
7. Trybunały mieszane	412
8. Karanie sprawców zbrodni wojennych popełnianych podczas niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych	414
Wybrana literatura do rozdziału XV	416

ROZDZIAŁ XVI**Powiązanie pomiędzy prawem międzynarodowym praw człowieka a międzynarodowym prawem humanitarnym konfliktów zbrojnych** . . . . .

1. Różnice między prawami człowieka a międzynarodowym prawem humanitarnym konfliktów zbrojnych	423
2. Podobieństwa między prawami człowieka a międzynarodowym prawem humanitarnym konfliktów zbrojnych	424

3. Rezolucje Zgromadzenia Ogólnego ONZ – lata 60. i 70. XX wieku ...	424
4. Orzecznictwo Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości	426
5. Mechanizm derogacji z konwencji praw człowieka	427
Wybrana literatura do rozdziału XVI	428
Aneks – wykaz aktów prawnych w kolejności chronologicznej ..	431

ROZDZIAŁ XV	
Odpowiedzialność państwa za szkody międzynarodowe	
1. Wprowadzenie	431
2. Pojęcie państwa	432
3. Zakres odpowiedzialności państwa	433
4. Wzajemność	434
5. Odpowiedzialność państwa za szkody międzynarodowe	435
6. II Protokół	436
7. Wykaz literatury do rozdziału XV	437

ROZDZIAŁ XVI	
Prawa człowieka i międzynarodowe prawo humanitarne	
1. Wprowadzenie	438
2. Pojęcie człowieka	439
3. Zakres międzynarodowego prawa człowieka	440
4. Międzynarodowe prawo humanitarne	441
5. Wykaz literatury do rozdziału XVI	442

ROZDZIAŁ XVII	
Prawa państwa i międzynarodowe prawo publiczne	
1. Wprowadzenie	443
2. Pojęcie państwa	444
3. Zakres międzynarodowego prawa publicznego	445
4. Wykaz literatury do rozdziału XVII	446